

УДК 811.161.2'42

МОВНІ ЗНАКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ДОБИ У ПОВІСТІ Л. ДАЄНА «ЧОРНОБИЛЬ – ТРАВА ГІРКА»

ГОЦИНЕЦЬ

Ірина Львівна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри методики
викладання іноземної мови
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені
Івана Франка,
вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич,
82100;
E-mail: hotsynets@ukr.net
ORCID: 0000-0002-8201-2712

Iryna

HOTSYNETS,

PhD (Philology), Associate professor
of Pedagogic and Methodology
of Teaching Foreign Languages
Department, Drohobych Ivan
Franko State Pedagogical University
24, Ivan Franko st, Drohobych,
82100, Ukraine;
Email: hotsynets@ukr.net

*У статті на матеріалі документальної повісті Леоніда Даєна «Чорнобиль – трава гірка» із погляду формування специфічно «чорнобильського» словника, підпорядкованого вербалізації актуальної для українського соціуму теми аварії на Чорнобильській АЕС, простежено стилістичну актуалізацію й змістово-оцінну динаміку мовних знаків чорнобильської доби. Висвітлено механізми образно-експресивного розвитку власної назви **Чорнобиль**. Відзначено типи змістово-оцінної трансформації традиційних образів, які потрапляють у поле семантичної дії номінації **Чорнобиль**.*

*Об'єктами аналізу стали часово й тематично маркована лексика і фразеологія, а також стилістичні прийоми опису аварії на ЧАЕС. Зокрема, акцентовано на особливостях контекстуального освоєння одиниць термінологічного характеру – **зона, атом, радіація, радіаційний** тощо. З'ясовано особливості їхнього семантико-оцінного переосмислення при входженні в художньо-документальний текст.*

Наголошено на послідовній публіцистичній риторичній мовоопису чорнобильських подій, особливо мовного портретування людей – ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС.

Ключові слова: мовний знак, номінація Чорнобиль, чорнобильський словник, семантична структура номінації, розширення семантичного обсягу номінації, аксіологічний зміст, епітет, метафора.

Один із знакових, однак і досі недостатньо пізнаних сегментів сучасної української художньомовної практики – це документальна проза про чорнобильські події. Тим часом твори про трагедію 26 квітня 1986 року, що стала межевою подією в історії України, а також про її незворотні наслідки заслуговують на посилену увагу дослідників. Жанрову самодостатність цих творів, крім тематичної спрямованості, визначають такі диференційні риси: виразна суспільно-громадянська спрямованість, асоціативно-семантична підпорядкованість образів-константі *Чорнобиль* та специфічний словник. Тому дослідження зразків цього жанру (до них належать документальні повісті Ю. Щербака «Чорнобиль», Л. Даєна «Чорнобиль – трава гірка», відеороман В. Яворівського «Марія з полином у кінці століття», повість-пам'ять А. Михайленка «Запах полину», повість-хроніка В. Трегубова «Приборкувачі вогню», повість у листах Г. Ковтун «Я писатиму тобі щодня...» про особисте життя В. Правика тощо) має особливу цінність із погляду історії української літературної мови.

Повість «Чорнобиль – трава гірка» як зразок документальної прози про Чорнобиль заслуговує на увагу, зокрема, тому, що її автор Л. Даєн – це журналіст, письменник, член Національної спілки письменників України. За свідченням колег-сучасників, він був одним із небагатьох сміливців, «які в перші тижні після аварії на ЧАЕС пробилися до місця катастрофи [...]. На борту гвинтокрила піднімався над жерлом зруйнованого енергблока. Бо сповідував визначальний принцип репортерства – бачити подію на власні очі. Це дорого коштувало для здоров'я нашого колеги. А творчим здобутком стала документальна повість «Чорнобиль – трава гірка»» [Сорока 1988].

Теми й мотиви, що на них насамперед звертаємо увагу як на визначальні для стилістики й словника аналізованої повісті та для прози чорнобильської тематики загалом, – це «аварія», «життя Чорнобиля до і після вибуху на ЧАЕС», «людина в умовах техногенної катастрофи». Вони належать до «домінантних тем, що визначають специфічну концептуалізацію образу *Чорнобиль* як константи сучасної української мовно-поетичної свідомості» [Сюта 2007: 46].

Документальну достовірність художнього зображення аварії на ЧАЕС у повісті Л. Даєна створюють рельєфні описи фатального четвертого блока у післяварійному стані. Контекстуальний розвиток однойменної термінологічної номінації *четвертий блок* пов'язаний із його послідовною негативно-оцінною епітетизацією та метафоризацією як *зруйнованого, пошкодженого, розтерзаного* внаслідок вибуху: *Він дивився на зруйнований, розтерзаний вибухом четвертий блок* (с. 134); *А там – страшне видовище зруйнованого блока, чорних, обгорілих, пожалоблених, покручених конструкцій* (с. 135); *Бо хіба просто поряд із зяючою раною пошкодженого четвертого блока зводити із сталі й бетону броню саркофага?* (с. 167).

Інші мовні одиниці, що увиразнюють документальну достовірність авторського викладу, – це темпоральні маркери. На думку дослідників, часова маркованість образу *Чорнобиль* «виявляється не тільки у прив'язаності до хронологічної точки 26 квітня 1986 р. [...], а й передусім в аксіологічній інтерпретації цієї дати [Сюта 2007: 46]. Цю аксіологію виявляє контекстне поєднання епітетів із часовим (*квітнева*) та емоційно-експресивним (*грізна, трагічна*) змістом, розгорнуті означення-дієприкметникові звороти зі складниками семантичних груп 'вогнь', 'радіація' (*розірвана радіаційним шквалом, обпалена вогнем*), що формують номінативно-експресивний комплекс «ніч вибуху». Пор.: *Найкращі бійцівські риси Віктор проявив тієї грізної квітневої ночі, коли, здається, палали, плавились не тільки металеві конструкції, а й самі небеса* (с. 24); *Григорій Матвійович не відав, що син поруч [...] тієї квітневої ночі, розірваної радіаційним шквалом* (с. 126); *Лише через кілька тижнів після квітневої ночі, обпаленої вогнем, пожежники дізналися про факти небалості* (с. 139); *Згадує недавно грізну квітневу ніч на четвертому реакторі* (с. 8); *Телятников не втрачав мужності та самовладання, як і [...] в ту трагічну квітневу ніч* (с. 157); *через лічені дні доведеться самому стати безпосереднім учасником найтривожнішої і найдраматичнішої суботи* (с. 106). Ці й співвідносні з ними перифрази дати 26 квітня 1986 року – це носії негативного

аксіологічного змісту, що його вербалізують емоційно-оцінні прикметники з архісемами 'горе', 'нещастя'.

Стилістичний розвиток теми «аварія» умотивовує частотність уживання лексеми *реактор*. Активне розгортання її асоціативно-смыслових зв'язків забезпечують характерні епітети із семами моделювання змісту 'ушкоджений', 'зруйнований', 'розпечений': *Прибулі побачили розкраяний, пошматований четвертий реактор* (с. 128); *Бійці [...] бачили: внизу, наче розжарений кратер вулкана, – пошкоджений реактор* (с. 119); *В темряві, унизу, розжарений кратер вулкана – жерло четвертого реактора* (с. 125). Прикметним для наведених ілюстрацій є також асоціативне зіставлення гарячого, розігрітого реактора з вулканом.

Знакова одиниця чорнобильського словника – лексема *радіація*. Її миттєве входження в мовну свідомість українців у другій половині 80-х рр. ХХ ст. відбулося відповідно до ієрархії подій, фактів вибуху на ЧАЕС. Стилістично нейтральна в загальнономовному («дочорнобильському») сенсі лексема *радіація* стає в один ряд зі словами з негативною соціальною аксіологією. Так, у низці контекстів Л. Даєн акцентує увагу на підступності впливу радіації через неможливість її сприймання на слух, смак, дотик, що й зумовлює відсутність у людей відчуття небезпеки: *Невдовзі збагнули – перед ними значно небезпечніший, підступніший, всюдисущий ворог, якого не можна побачити, почути, помацати* (с. 118); *Населення міста не знало реальних масштабів радіаційної небезпеки* (с. 145).

Об'єктивно вмотивованим є залучення до стилістичної репрезентації теми аварії на ЧАЕС образів *пожежа, вогонь, полум'я*.

У мовообразі *полум'я* перетинаються динамічні вербальні, зорові (за кольором, формою) та емоційно-психологічні асоціації, що стимулюють оформлення епітетних, метафоричних, компаративних словесних структур. У конкретних контекстах ці словесно-образні комплекси взаємодіють, експресивно взаємопідсилюють одні одних: *У напівтемряві, розірваній полум'ям, помічає: Ващук подає йому з покрівлі новий сигнал* (с. 119); *Ще по дорозі вони*

бачили **багрянний блиск** над блоком, **язики полум'я** на покрівлі машинного залу, **око помітило шматки графіту**, що світилися в темряві **дивним, підступно-недобрим голубуватим полум'ям** (с. 116); **Б'ють струменями води по шалених сплесках полум'я** (с. 125); **Необхідно було швидко ліквідувати полум'я, яке палахкотіло в кількох місцях на різній висоті** (с. 127); **Адже крім нестримного полум'я, що оточувало їх звивистим щільним кільцем, кидалося на них рвучкими щупальцями, вибухувало вулканною лавою гарячого бітуму, отруйливими хмарами диму**, – крім цього існувала ще й **радіація** (с. 123). На тлі цих словесно-образних комплексів вияскравлюється функціонально-семантичне навантаження епітетів (*шалений, багрянний, дивний, голубуватий, нестримний, підступно-недобрий, отруйливий*), дієслів-інтенсифікаторів (*палахкотіти, кидається, вибухувати, оточувати*), генітивів (*язик полум'я, сплеск полум'я*).

Зафіксовано також мінітексти з лексемою *вогонь*, що мають характерне публіцистичне звучання: [Правик] *зробив перший крок назустріч вогню* (с. 116).

Інтенсивність бушування пожежі під час аварії у повісті відтворюють асоціативно ускладнені зорові образи, побудовані на емоційно-психологічних ототожненнях *вогонь – море, вогонь – стихія (вал, лавина, буря, вихор)*. Пор.: *Головне ж – навколо розбурхане море вогню, дим, кіптява* (с. 118); *На грані життя і смерті він [Телятников – І. Г.] разом з товаришами кинув виклик розбурханій вогняній стихії* (с. 8); *Вони ризикували життям, щоб подолати вогненний вал* (с. 162); *Головним було зупинити грізну вогненну лавину* (с. 138); *Їм судилося вижити у вогняній бурі* (с. 175); *Не секрет, що пожежники, які відважно перекрили шлях вогненному вихрові, самі не мали належного захисного одягу* (с. 138).

Сема 'інтенсивність вияву дії' властива динамічним метафоричним образам, компонентами яких є номінація *вогонь* та епітети *вогняний, вогненний: Шаленіє вогонь. Не витримує сталь* (с. 122); *Вони і тут, серед гудіння пекельного вогню і потоків згубної радіації* (с. 148); *Саме в цьому районі вгору здійнявся круглий вогняний гриб і небо освітила заграва* (с. 115); *Кожна хвилина в цьому смертельному вирі, в цьому*

неймовірному пеклі з вогнених струменів і густо насичених потоків радіації підточує сили людини (с. 125).

Усвідомлення масштабів аварії зумовлює актуалізацію експресивів *біда, лихо, горе, нещастя, трагедія*, а також їхніх контекстуальних корелятивів *тривога, напруження, біль*.

Домінантна для названого ряду лексема *біда*, а також семантично близькі до неї *лихо, трагедія* у мові аналізованої повісті Л. Даєна стають емоційно-психологічними центрами експресивізованих публіцистичних контекстів із характерними стереотипними словосполученнями: *Вони стали супроти біди* (с. 124); *Саме в цей час сталася аварія на Чорнобильській атомній. Увірвалась біда в наш спільний дім* (с. 116); *О, коли б вони могли подивитися в очі винуватцям і нехлюям різних рангів, винних у цій трагедії* (с. 139). На тлі таких слововживань як мовний знак з інтенсифікованою експресією трагізму сприймається епітетна сполука *чорнобильська біда*: *чорнобильська біда [...] боляче ранила всіх нас* (с. 138).

Авторське бачення масштабів трагедії передають епітети до експресива *біда* – *велика, неоправна*: *Та внутрішнє чуття підказує: сталася велика, неоправна біда* (с. 121).

В аналізованій повісті емоційну атмосферу крайньої трагічної напруженості створюють також стилістично навантажені дієслова із семами 'інтенсивний рух' (*мчати, нестися, рвати / рвонути, проскакувати*), які означають інтенсивність руху транспортних засобів в епіцентрі техногенної катастрофи та навколо неї: *Машини швидкої допомоги*, розрізаючи сиренами ніч, одна за одною мчали від станції до медсанчастини (с. 127); *«Газик» заїхав у частину. Офіцери прихопили бойовий одяг – плащі, каски, ремені – і помчали на атомну станцію* (с. 126); *Люди сідали і машина неслася далі* (с. 127); *Машина рвонула з місця, помчала нічним містом до станції [...] «Газик» уже проскочив міські вулиці* (с. 121). Такий динамізм у відтворенні подій, «які й у житті розвивалися та мінялися з калейдоскопічною швидкістю» [Бойко 1988, 14], створили згадані вище дієслова із семами 'рух', 'дія', 'звук'.

У мові аналізованого твору відбито актуальність новоутворених офіційних назв території відчуження –

«чорнобильська зона» та «тридцятикілометрова зона»: *не міг ще знати тоді Телятников, що мине небагато часу і в чорнобильській зоні на полин-траву ляже стронцієвий та цезієвий пил* (с. 95); *Хіба тридцятикілометрова зона навколо Прип'яті не перекреслює ці умоглядні нормативні вимоги про 25- і 40-кілометрові відстані між АЕС і великими містами?* (с. 14).

Утворення території відчуження пов'язане з процесами «завмирання» населених пунктів, які перебувають у її межах. Визначальним для їхніх мовних портретів є емоційно-психологічне зіставлення художньо-документальних картин до аварії та після неї. Для таких контекстів знаковим є використання применників і прислівників, що передають часові відношення реалій і подій: *І з тих пір вони живуть немовби у двох часових вимірах. Сказати б, у двох часових «зонах»: тоді і сьогодні* (с. 167). Схожі механізми спостерігаємо в мовоописах доаварійного і післяаварійного міста: *Місто, ще недавно гомінке, веселе, життєрадісне місто спорожніло* (с. 135).

Істотного семантико-оцінного розвитку зазнає у мові аналізованої повісті власна назва *Чорнобиль*. Наприклад, вона метафоризується як вторинна номінація з архісеомою 'трагедія' (*Тільки за цієї умови стануть неможливими великі й малі Чорнобилі та «Адмиралы Нахимовы»* (с. 140)), також активно використовується в складі генітивних сполук з експресією офіційності, інформативності, публіцистичної патетики (*і Телятников, й інші вогнеборці самі переказали свої збереження у фонд Чорнобиля* (с. 162); *Цей подарунок вручено героям Чорнобиля* (с. 163)).

Із згаданим вище поняттям «зона» логічно корелює прикметник *чорнобильський*, що змінює семантику від означення територіальної належності (присвійності) до якісної характеристики реалій. Так, значення «належний Чорнобилю, пов'язаний із Чорнобилем» передає сполука *чорнобильські вулиці: тепер, у вересні, значно пожвавленіші, ніж п'ять місяців тому, чорнобильські вулиці* (с. 168). Натомість у поєднанні зі словами *біда, лихо, катастрофа* прикметник формує вторинну номінацію аварії на ЧАЕС: *чорнобильська*

біда не знає аналогів (с. 117); *Вони таять у собі тисячі й тисячі катастроф, набагато страшніших від чорнобильської* (с. 141).

Із метафорою *чорнобильська біда* за змістом і оцінністю синонімізуються епітетні сполуки *атомна біда*, *гірка біда*: *П'ять місяців тому вся боротьба з атомною бідю була ще по суті попереду* (с. 168); *Чому в благословенний, благодатний край [...] прийшла під мирним небом гірка біда?* (с. 138).

Знаковими для чорнобильського словника і для словника аналізованої повісті зокрема є назви осіб (власні імена, номінації за професією тощо), які брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Прикметними з цього погляду варто визнати емоційно-експресивні вторинні номінації *пожежників-ліквідаторів*. Кваліфікативними для них є ключові семи 'вогонь', 'героїзм', 'сміливість', 'відвага', 'професіоналізм': *Коли вогнеборці погасили пожежу, почало світати* (с. 141); *Своїми грудьми [...] прикрили нас чорнобильські герої* (с. 123); *Героїзм сміливців Чорнобиля, котрі ступили у вогонь і прикрили собою інших [...] високо підніс громадянський, моральний престиж не тільки при'ятських сміливців, а й взагалі професії пожежників* (с. 151); *у пориві глибокої туги, з болем задали своїх загиблих побратимів, нагороджених орденами Червоного Прапора* (с. 153); *Дев'ятого травня вітали своїх товаришів-пожежників і лікарів з Днем Перемоги* (с. 7); *Знав: ці молодці, ці прості й щирі хлопці – прекрасні, висококваліфіковані спеціалісти* (с. 126). Такі вторинні номінації виконують текстотворчу функцію, посилюючи публіцистичну експресію висловлень.

На тлі проілюстрованих узагальнених піднесених оцінок вирізняємо індивідуалізовані позитивні зовнішньопортретні й психоемоційні описи героїв-пожежників: *Телятников – невисокий, жиливий, сухорлявий, одне слово, живчик* (с. 100); *Як вчинити: обернутися і піти, чи спробувати вмовити-таки цього непіддатливого пожежника?* (с. 63); *Телятников справедливий. В нього немає любимчиків* (с. 72); *декому вимогливість Телятнікова була не до душі* (с. 80); *Саме ці його риси – скромність, доброзичливість, привітність – підкреслювали англійські газети* (с. 165); *Зате переважній*

більшості імпувала його **принциповість, наполегливість** (с. 51); **Невисокий на зріст, худорлявий, Льоня** крався: чи ж такий має бути **справжній боєць?** (с. 38); за Леонідом Петровичем міцно закріпилася в Рудному репутація **залізного Телятникова** (с. 51); На його місце начальником караулу був призначений **Володимир Правик. Молодий, здібний** (с. 81); **Офіцери – близькі товариші – називали Правика по-дружньому, ласкаво Вовик. Доброзичливий, м'який, майже по-дівоному ніжний, Правик** був у частині загальним **любимцем** (с. 71); **Микола Ващук, командир відділення з караулу Кібенка, завжди відзначався рішучістю** (с. 118).

Високу оцінку професійної діяльності чорнобильських пожежників у повісті Л. Даєна вербалізують лексеми суспільно-політичного змісту – **подвиг, мужність, героїзм, самопожертва, відвага, відповідальність, майстерність**. Пор.: **Це подвиг не одинаків, а колективний** (с. 123); **ви з відкритим серцем поставилися до біди, яка сталася в нас, і по-братерському оцінили мужність і героїзм пожежників Чорнобиля** (с. 163); **Час викарбував риси зрілої мужності, змішаної на болю й гіркоті** (с. 166); **Пожежники у надзвичайно важких умовах діяли злагоджено. Все робилося блискавично, з високою майстерністю** (с. 118); **в цій екстремальній обстановці двадцятичотирирічний Володимир Правик діяв з граничною чіткістю** (с. 116). Їх увиразнюють контекстні деталі із співзвучною громадянсько-публіцистичною конотацією – **колективний, з відкритим серцем, по-братерському, висока майстерність, надзвичайно важкі умови, діяли злагоджено, екстремальна обстановка** тощо.

Також актуальними для акцентування професійності поведінки ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС є слова **мораль, громадянський обов'язок**: **Такою була їхня мораль. Таким було їхнє високе почуття громадянського обов'язку** (с. 124); **Усі як один виконують свій нелегкий професійний і громадянський обов'язок** (с. 122).

Прикметна для наведених ілюстрацій загострена оцінність, аксіологічність узгоджується з метафорою **фронт / двобій / битва / поєдинок**, що характеризує наполегливість, активну діяльність, спрямовану на подолання пожежі, аварійної

ситуації: **Фронт** героїчних зусиль пожежників розширювався (с. 127); **Згодом ті, хто виживає в цьому смертельному двобої, згадуватимуть кожну секунду як день або вічність** (с. 115); **Восени вісімдесят шостого був і грізний досвід двобою з розгніваним атомом** (с. 166); **Коли зайнявся ранок, битву з вогнем на атомній станції вже було завершено** (с. 130); **В цей час чимало пожежників, які витримали нелюдський поєдинок з вогнем, уже були в медсанчастині** (с. 130). Крайню напруженість батальних мовообразів пожежогасіння, ліквідації аварії вербалізують епітети *героїчні, смертельний, нелюдський, грізний*.

Численні постчорнобильські публікації, в яких автори намагалися осмислити причини й наслідки вибуху на ЧАЕС, зумовили появу й поширення у мовному вжитку словосполучки *урок (уроки) Чорнобиля* (пор.: **урок** – «5. перен. Подія, звичайно неприємна або важка для кого-небудь, взагалі те, з чого можна зробити певний висновок, збагатитися досвідом на майбутнє // Висновок, логічний підсумок чого-небудь, що має значення у майбутньому» [СУМ Х: 481]). У мові документальної прози номінація *Чорнобиль* стає оказіональним синонімом трагічного національного досвіду й набуває художньо-публіцистичного забарвлення у поєднанні з епітетом *гіркий*. Цей епітет стилістично навантажується як двопланове поняття: а) дає емоційно-експресивну оцінку явищу; б) актуалізує внутрішню форму апелювання *чорнобиль*, в якій міститься сема 'гіркий': **Уроки Чорнобиля полиново гіркі, болюче являють душу** (с. 140); **Чорнобиль, полин-трава [...] Чорнобиль – урок мужності й стійкості. Чорнобиль – гіркий урок втрат моральних і виховних** (с. 175).

Із вказаною семантикою корелює також зміст дієслівного образу зі значенням «робити висновок»: **Чорнобиль примушує багато що переглянути. Він кличе глибше замислитися над логікою внутрішнього зв'язку між причинами і наслідками** (с. 140).

Із погляду осмислення причин аварії на ЧАЕС та сучасного прочитання документальної повісті, створеної у 1988 р., пізнавальною є насиченість текстів мовними знаками доби, за якою постає її мовно-психологічний

часовий зріз, окреслений автором-очевидцем подій. Як слушно стверджує С. Я. Єрмоленко, до таких належать абстрактні імена, що називають моральні якості людини, визначають її свідомісні орієнтири, маркують тип соціальної відповідальності [Єрмоленко 2009: 265]. У повісті Л. Даєна це мікрокорпус лексики, яка вербалізує авторську негативну оцінку рівня відповідальності офіційних осіб і виконавців: *головотяпство, легковажність, моральна вседозволеність, розбещеність, безвідповідальність, недбалість*. Пор.: *Технічна легковажність, моральна вседозволеність, професійна розбещеність і головотяпство – причини тяжкого злочину* (с. 140); *пожежники дізналися про факти недбалості* (с. 139); *Лише через кілька тижнів після квітневої ночі, обпаленої вогнем, пожежники дізналися про факти недбалості* (с. 139).

Також лексика аналізованої повісті відбиває характерну для перших днів після аварії проблему відсутності / обмеженості правдивої інформації про суть і масштаби подій на ЧАЕС. *Інформації, чіткої інформації бракувало* (с. 170); *Дозиметри повідали страшну, трагічну правду* (с. 23).

Отже, мова документальної повісті Л. Даєна «Чорнобиль – трава гірка» показово окреслює соціально-психологічну ситуацію на Чорнобильській АЕС у ніч техногенної катастрофи і найближчий післяаварійний період. Вербалізації цієї теми підпорядкований характерний «чорнобильський» словник, який відбиває входження в загальнономовну практику вузькоспеціальних термінів (*атом, атомний, радіація, радіаційний, радіоактивний*), а також засвідчує розширення семантичного обсягу узуальних одиниць, «втягуваних» у поле асоціативно-семантичної дії образу *Чорнобиль*. Осмислені в контексті сучасного прочитання документальної прози, вони сприймаються як мовні знаки чорнобильської доби.

Бойко Л. Документально-художня епіка Чорнобиля. *Радянське літературознавство*. 1988. № 3. С. 3 – 20.

Даєн Л. Чорнобиль – трава гірка. Київ: Веселка, 1988.

Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009.

Сорока М. Автографи серця Леоніда Даєна. URL: https://dt.ua/personalities/avtografi-sercya-leonida-dayena-266607_.html (дата звернення: 19.01.2018).

Сюта Г. М. *ЧОРНОБИЛЬ* – константа української мовно-поетичної свідомості. *Мовознавство*. 2007. № 4 – 5. С. 44 – 49.

REFERENCES

Boiko, L. (1988). Documentary and artistic epic of Chornobyl. *Radianske literaturoznavstvo*, 3, 3 – 20 (in Ukr.)

Daien, L. (1988). Chornobyl is a bitter grass. Kyiv: Veselka (in Ukr.)

Yermolenko, S. Ya. (2009). Linguistic and aesthetic signs of Ukrainian culture. Kyiv: Instytut ukraïnskoi movy NAN Ukrainy (in Ukr.)

Soroka, M. (2018). Autographs of the heart of Leonid Daien. URL: https://dt.ua/personalities/avtografi-sercya-leonida-dayena-266607_.html (Accessed 19.01.2018) (in Ukr.).

Siuta, H. M. (2007). Chornobyl is a constant of the Ukrainian linguistic-poetic consciousness. *Movoznavstvo*, 4 – 5, 44 – 49 (in Ukr.).

Статтю отримано 28.11.2019

Iryna Hotsynets

LANGUAGE SIGNS OF THE CHORNOBYL AGE IN L. DAYEN'S NOVEL «CHORNOBYL IS A BITTER GRASS»

In the article on the material of L. Daien's documentary story "Chornobyl is a bitter grass" the actualization and dynamics of language signs of the Chornobyl era in the context of the development of a specific "Chornobyl" dictionary is traced. This is in line with the needs of the verbalization of the topic of the technogenic accident at the Chornobyl nuclear power station, relevant to Ukrainian society.

The mechanisms of the expressive development of Chornobyl's own name are highlighted.

The types of substantive-evaluative transformation of traditional images that fall into the semantic action of the Chornobyl nomination are noted.

The objects of analysis were temporally and thematically marked vocabulary and phraseology, as well as stylistic methods of creating the image of the Chornobyl disaster. In particular, it emphasizes the peculiarities of contextual development of terminological units – **zone**,

atom, radiation, radiation, etc. The types of their semantic-evaluative transformation as they enter the documentary text are clarified.

The journalistic rhetoric of the linguistic description of the Chornobyl events, especially the linguistic portrayal of the liquidators of the consequences of the Chornobyl accident, was emphasized.

Thus, the language of L. Daien's documentary story "Chornobyl is a bitter grass" illustrates the social and psychological situation at the Chornobyl nuclear power station on the night of a man-made disaster. The verbalization of this topic is subordinated to the specific Chornobyl vocabulary, which reflects the entry into the common practice of narrowly specialized terms (*atom, atomic, radiation, radioactive*), and also attests to the expansion of the semantic volume of units, "involved". Understood in the context of contemporary reading of documentary prose, they are perceived as linguistic signs of the Chornobyl era.

Keywords: language sign, Chornobyl nomination, Chornobyl dictionary, semantic structure of nomination, extension of semantic volume, axiological content, epithet, metaphor.